

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Löcsei Elemer*
 Cím: *Hetven éve halt meg Miskolcon Déryné ifiasszony*
 Forrás: *Pesti Hírlap*

h.n.
(Hely)

1942. X. 5.
(Idő)

(Köt. v. füz.) (C)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Déryné

Idő

"1942"

Személy

Hetven éve halt meg Miskolcon Déryné ifiasszony

Néhány hét híján hetven éve, hogy a magyar színjátszás hőskorának egyik legjelentékenyebb színésznője, Déryné, született Széppataky (Schänbach) Róza, a magyar színészet elismertetéséért folytatott küzdelmes s mozgalmas művészi múlt, elfáradt anyagi viaskodással és betegeskedéssel megismerített öregség után 1872. szeptember 29-én Miskolcon elhunyt. Hamvai a miskolci felsővárosi Szent Anna-temetőben pihennek. Életének utolsó éveit is Miskolcon morzsolta le, korának e nagy és kivételesen színes egyénisége, aki életével, színészi magatartásával s áldozatos emberségével követendő példát mutatott Thalia mindenkorai papnőinek. Szomorú halálának hetvenedik évfordulója időszerűvé teszi emlékének felelevenítését.

A magyar színészet hőskorának újszékéje

1793 karácsonyán született. 1810-ben már Budapesten találjuk, pályájának első lusturuma 1810—15: Pestre esik. Már mint ifjú lányka feltűnik gyönyörű hangjával, tehetségével. Színészi pályájának második, óriási haladást hozó korszaka 1815-ben kezdődött s 1819-ben végződött miskolci működése. Miskolci szereplésének befejezése után kezdődnek a vándorévek; négy éven át járja az ország jelentékenyebb városait s hódítja meg az akkori idők példátlan hősiesség

delmét élő magyar színészetnek a vidéki városok közönségét.

Télvíz idején, forró nyáridőben, esőben, hóban, bagázsias szekéren, jobb esetben ekhós-szekéren járja a magyar vidéket és alkalmi szálakban, csizmadia-színekben, olykor csűrökben játszva — prózában és dalműben — szolgálja, mint az akkori idők színházi üdvöskéje, a magyar színészet ügyét. Amerre jár s megfordul: kedvence a közönségnek. Déryné ifiasszony neve fogalommá válik.

1823-ban Kolozsvárra sodorja a vándorévek forgataga; Kolozsvár újabb nagy rangemelkedést jelent számára. Erdélyi színház- és színészkedvelő közönsége és arisztokráciája valósággal a tenyerén hordja a tüntető hangú és megvesztegetően kedves Déryné. 1827-ben újra Pesten játszik és fellépéseivel lenyűgözi a főváros magyarságát. Az operaelőadások Déryné nélkül elképzelhetetlenek. A társaság vállalkozása később csődbe jut és Déryné, a társasággal együtt, megint veszi a sátorfáját és télvíz idején nekivágnak Miskolcnak. Déryné postakocsival utazik, de mit jelent az a sárbavesző hatvani országúton?!

Jönni... menni... válni...

És még további negyedszázadon keresztül járja a „két ország“, Magyarország és Erdély városait. Megfordul majd mindenhol, ahol színésztársaság

működik. Volt része örömben, hírben, dicsőségben és túlradó szeretetben, olyan megbecsülésben, amely páráját ritkítja nemcsak a maga idejében... Kolozsvárott, Kassán főúri házak dédelgetett vendége; Miskolcon elhalmozzák a szeretetnek minden látható jelével. Ahol egyszer megfordul és egyéni báját, csengő hangját, szerénységét megismerik: alig akarják elengedni. Ma úgy mondanák: sztár volt.

Pedig dehogyan is volt sztár! Magyar színésznő volt, áldozatos lelkű, emelkedett szellemű papnője Thaliának. Szerzetesi egyszerűség és lemondás. Az abban az időben különös hangsúlyt kapó „jönni-menni-válni“ életmód végeláthatatlan láncolata jellemzi életét. És intrika, melyet akkor inkább ármanynak neveztek, színpadon és színpadon kívül.

Komoly versenytársa csak egyetlen egy akadt: Schodelné, az „első magyar drámai dalnoknő“. De Déryné, nálánál jóval fiatalabb riválisával szemben is emelkedett szellemet és úri stílust mutatott. Pedig lett volna oka elkeseredni, célzatos mellőzése miatt. Személyes sérelmeit feláldozta mindig a közérdeknek. És amikor azt látta, hogy az ő ideje elmúlt: visszavonult a színésztől.

Eplódok életéből

Miskolci temetőben pihennek hamvai; már életében erős szálak fűzték e városhoz. Ő meséli el Naplójában, első, miskolci utazásának valóban szörnyű élményét: Pestről jöttek Miskolcra, Egeren keresztül. Az érseki városban megálltak, mert a társaság

néhány napig játszott az ottani „színház“-ban. Egerről kellemetlen emlékei vannak Dérynének. Naplójában írja: „...Nem nagyon szerettem Egerben lenni akkor, mert midőn közel voltunk már Egerhez, ott pillantottam meg, még most is borsózik a hátam bele, a borzasztó, végzetes négy oszlopot, melyen már két hét óta függött, hét a törvény által elítélt gonosztevő.“

Miskolctól óva intették a társaságot „nemely ifjak“: „Ne menjenek Déryné Miskolcra, ott csupán nagykarimájú kalapos embereknek fog játszani; aztán mind csupa fehér kendővel bekötött fejű asszonyok ülnek a zárt székekben.“ Ezzel szemben így Déryné: „...egyszerre a városban (Miskolcon) találtuk magunkat. Már akkor minden ház ablakából gyertyavilág özönlött felénk, alacsonyabb, magasabb házakból egyaránt. Szép este volt, s bár késő, mégis sok csinos nép sétált az utcákon. Ez már mindjárt más hangulatba emelt bennünket... Néztem mindenfelé, milyenek azok a nagykarimás kalapu emberek? De nem láttam egyet sem, sőt igen csinos, illedelmes ifjakat s férfiakat...“

Miskolcon boldog is volt. Még első miskolci működésekor: „...Sokszor le szoktam menni szép-meleg esteiken a Szinvába lábamat áztatni...“ Bizony ezidőtájt még nem voltak Miskolcon összkomfortos lakások, egy Dérynének is meg kellett elégednie a Szinvával... Szerették, rajongtak érte. Lakása ablakába nap mint nap virágot „loptak be ismeretlen rablók“, jutalomjátékára maga a főszolgabíró

— Erős főszolgabíró — árusította a „billetet“.

Utolsó éve, halála

Déryné t hívták külföldre; nem ment: „Hiszen Magyarország szült engem, hát csak maradok magyar énekesnő...“ — ezzel hátrította el a fényes ajánlatot. És mit kapott érte korától?

1852-ben, ötvenkilenc éves korában, visszavonult a színésztől. Kibékült férjével s annak 1868-ban bekövetkezett haláláig együtt lakott vele Diósgyőrött. Férje halála után Miskolcra költözik s itt írja meg Naplóját.

„A sorstól — írja róla Bayer József, ki Naplóját sajtó alá rendezte — nem adatott meg Dérynének az a kedvezés, hogy önéletrajzát befejezhesse. Pedig igazán sietett. Sokszor hónapokig egyetlen sort se képes írni s alig épül fel, máris tollat ragad, hogy halálját lerózza Egerváry Ödön irányában, mint aki sok utánjárással, számára 100 forint segélydíjat eszközölt ki a Radnótfáy-alapítványból. Déryné önéletrajza nem öndicsekvésből íródott, hanem nemes hálából egy oly szívességért, mely neki hihetetlen örömet okozott, holott egyébre is számot tarthatott volna ennél az alamizsnánál. De az ő életpályájának éppen ez a szerénység a legjellemzőbb jellemvonása.“

Kínzó betegség, anyagi gondok, elfeledettség, hálátlanság árnyékolják be öregségét. És amikor meghal, vízkórúsgában, „a temetése oly egyszerű volt, alig volt ember, aki a koporsót a gyászkozsira feltegye“.

Miskolc halála Déryné emlékének

Miskolc város, melynek közönsége és mindenkori városvezetősége pártfogolta és erkölcsi-anyagi támogatásban részesítette a magyar színjátszást, a város, melynek falai közt annyi boldog órát s forró sikert ért el a letűnt idők e nagy énekes-színésznője, utcát nevezett el Dérynéről. És a házat — Hunyad-utca 53. sz. —, ahol utolsó éveit élte s Naplóját írta, a miskolci színház megnyitásának százéves jubileuma alkalmából márványtáblával jelölte meg a kegyeletes emlékezet.

A ház utcára néző két szobájában peregtek le a Déryné utolsó évei. Egy nagyobb és kisebbecske szoba volt élte utolsó néhány esztendejének tanuja. Kispolgári család lakja most e két szobát, melynek ablakai a híres Avas-tetőre néznek. A szobában csak a cserépkályha s az ódon falak hirdetik még egykori híres lakójuk emlékezetét.

A felsővárosi Szent Anna temetőben díszes betonkerítéssel szegélyezett fehérmárvány síremlék hirdeti örök emlékezetét:

„DÉRY ISTVANNE SZÉPPATAKI RÓZA
magyar színművésznő hamvainak
szül. 1793 dec. 24. — meghalt: 1872 szept. 29.
A nemzeti kegyelet”

Most, hogy halálának hetvenedik évfordulója közeleg, minden bizonynyal úgy Miskolc város, mint a magyar színészet egyeteme megtalálja a módját, hogy néhány kegyeletes perccel szenteljen Déryné ifiasszony emlékének.

Lőcsei Elemér.